

Oblicza współczesnej resocjalizacji „Oblicze marsowe” (jurydystyczne) – surowe i gniewne

Marek Konopczyński

PEDAGOGIUM Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Warszawie, Polska

Wynika z przyjętej prawno-karnej perspektywy interpretowania procesu resocjalizacji.

Oparte jest na założeniach koncepcji behawioralnych, które zakładają możliwość zmiany ludzkich zachowań pod wpływem stosowania kar i nagród oraz na oświeceniowej koncepcji wolicjonalnej i retrybucyjności kary.

W praktyce oznacza to zastosowanie środków karno-dyscyplinujących poprzez umieszczenie osoby, która popełniła jakiś poważniejszy czyn zabroniony w specjalnej instytucji zamkniętej i poddanie jej rygorowi regulaminowemu opartego na nakazach i zakazach. Dla osób myślących o takiej istocie resocjalizacji, sam fakt umieszczenia przestępcy w placówce izolacyjnej, oznacza rozpoczęcie procesu zmiany jego zachowań przy założeniu, że im surowsze prawo i wynikające z niego postępowanie tym efektywniejsza resocjalizacja.

„Oblicze marsowe” resocjalizacji wywołuje u podopiecznych strach, stan zagrożenia i chęć odwetu. Na ogół nie wywołuje trwałej zmiany zachowań, a najwyżej „zafałszowane” przystosowanie się do otaczających realiów. Przez znaczną część społeczeństwa traktowane jest jako jedyny sposób postępowania z przestępcami.

„Oblicze eskulapowe” (terapeutyczne) – pełne współczucia

Wynika z przyjętej terapeutyczno-leczniczej wizji procesu resocjalizacji. Oparte jest na twierdzeniach koncepcji psychodynamicznych, które zakładają możliwość „naprawienia” człowieka od „środka”: sfery jego psychiki i osobowości oraz wynika z przyjętej filozofii „leczenia zła społecznego”.

Oblicze eskalupowe traktuje resocjalizację tak jak medycyna proces leczenia. Najpierw stawiamy diagnozę deficytów, a następnie staramy się usunąć przyczyny „choroby”. Ponieważ przyczyny tkwią w przeszłości „pacjenta” dlatego też głównie zajmujemy się analizą faktów minionych uznając, że są one źródłem funkcjonowania tu i teraz.

Oblicze eskalupowe (terapeutyczne) identyfikuje resocjalizację jako psychokorekcję i w praktyce zajmuje się więcej przeszłością i terażniejszością funkcjonowania osoby resocjalizowanej niż jej przyszłością.

Tego typu resocjalizacja skutkuje „uzależnieniem się” osób resocjalizowanych od swoich terapeutów, brakiem samodzielności oraz poczuciem własnej inności i odrębności. Zmiany wywołwane terapią na ogół nie dotyczą kluczowego problemu jakim jest tzw. syndrom nieprzystosowania społecznego.

„Oblicze fortuny” (szczęścia i nadziei) – pełne wiary w lepszą przyszłość

Wynika z przyjęcia najnowszych teoretycznych i metodycznych osiągnięć nauki interpretujących proces resocjalizacji jako wspieranie potencjałów rozwojowych osób nieprzystosowanych społecznie w celu przemiany ich tożsamości dewiacyjnej w tożsamość akceptowalną społecznie. Polega na równoczesnym uruchomieniu dwóch procesów: procesu rozwoju struktur poznawczych i twórczych wychowanków oraz procesu destygmatyzacji indywidualnej i społecznej w ramach zaprojektowanych oddziaływań metodycznych.

Przykładem jest tu tzw. Twórcza Resocjalizacja polegająca na wykorzystywaniu oddziaływań teatralnych, sportowych, dramowych, muzycznych i plastycznych jako kreatora i stymulatora rozwoju struktur poznawczo-twórczych podopiecznych (percepcji, emocji, motywacji, myślenia, wyobraźni i pamięci). Trwałym efektem resocjalizacyjnym jest uzyskanie zmiany tożsamościowej osób nieprzystosowanych w postaci innego niż do tej pory ich myślenia o sobie samym i własnych priorytetach życiowych oraz o odbiorze ich funkcjonowania przez innych ludzi. Celem twórczej resocjalizacji jest więc rekonstrukcja struktury Ja, uadekwatnienie i urealnienie samooceny, zrównoważenie poczucia kontroli oraz w konsekwencji przemiana dewiacyjnej tożsamości w tożsamość niedewiacyjną (akceptowalną społecznie). Jest to w istocie proces kreowania alternatywnych parametrów tożsamości, a nie eliminowanie parametrów istniejących. Metodą resocjalizowania jest oddziaływanie poprzez inspirowaną i metodycznie utrwaloną autoprezentację wizualizowanych parametrów tożsamości. Tak rozumiana resocjalizacja jest w swojej istocie kreowaniem i rozwijaniem potencjałów, a nie – jak się tradycyjnie przyjmuje – korekcją, psychokorekcją czy socjokorekcją. Twórcza resocjalizacja preferuje działania zorientowane na przyszłość wychowanka (diagnoza potencjałów i talentów, „odcięcie” się od przeszłości, tworzenie wizji przyszłości, stymulowanie rozwoju poznawczego i twórczego, kreowanie treści i form nowych ról społecznych, preferowanie metod rozwijających potencjały).